نۇسەيرىييە (ئەلەۋىييە)

ئېنىقلىما:

«نۇسەيرىييە» ھىجرىيە ئۈچىنچى ئەسىردە ئوتتۇرىغا چىققان بىر باتىنى پىرقە بولۇپ، ئەگەشكۈچىلىرى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدا ئىلاھىي ۋۇجۇدنىڭ بارلىقىنى دەۋا قىلغان ۋە ئۇنى ئىلاھلاشتۇرغان رادىكال شىئەلەر قاتارىدىن سانىلىدۇ. مەقسەتلىرى ئىسلامنى ۋەيران قىلىش، شەرىپىنى يەرگە ئۇرۇشتىن ئىبارەت. ئۇلار ئىسلام ئەللىرىگە ھۇجۇم قىلغان ھەر قانداق كۈچ بىلەن بىر سەپتە تۇرىدۇ. سۈرىيەنى باسقان فرانسىيە مۇستەملىكىچىلىرى بۇلارنىڭ باتىنىي ۋە رافىزىيلىقتىن ئىبارەت ھەقىقىي يۈزلىرىنى يوشۇرۇش ۋە جامائەتچىلىكنى بىخودلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارغا «ئەلەۋىيلەر» دېگەن نامنى بەرگەن.

قورۇلۇشى ۋە ئاساسلىق كىشىلىرى:

◈ بۇ پىرقىنىڭ تەسىس قىلغۇچىسى ئەبۇ شۇئەيب مۇھەممەد ئىبنى نۇسەير ئەلبەسرىي ئەننۇمەيرىي (ھىجرىيەنىڭ 270 ـ يىلى ۋاپات بولغان) بولۇپ، ئۇ ئەلى ھادىي(ئونىنچى)، ئەلھەسەن ئەلئەسكەرىي (ئون بىرىنچى) ۋە مۇھەممەد ئەلمەھدىي ئەلمەۋھۇم (ئون ئىككىنچى) لاردىن ئىبارەت شىئەلەرنىڭ ئۈچ ئىمامىي بىلەن زاماندىش ياشىغان.

ـ ئۇ ئۆزىنىڭ ئىمام ئەلھەسەن ئەلئەسكەرىيگە ئىچىلغان ئىشىك ئىكەنلىكى، ئۇنىڭ ئىلمىنىڭ ۋارىسى ئىكەنلىكى، ئۇنىڭدىن كېيىنكى شىئەلەرنىڭ پاكىت ۋە مەنبەسى ئىكەنلىكىنى، شۇنداقلا، ئىشىكلىك ۋە مەنبەلىك سۈپىتىنىڭ ئىمام مەھدىينىڭ غايىپ بولۇشىدىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن قېلىپ قالىدىغانلىقىنى دەۋا قىلىدۇ.

ـ ئۇ پەيغەمبەرلىك ۋە رىسالەت دەۋاسى قىلغان ۋە ئىماملارنى چەكتىن ئاشۇرۇپ ماختاپ، ئۇلارنى ئىلاھلىق ماقامىغا كۆتۈرگەن.

◈ ئۇنىڭدىن كېيىن، تائىپىنىڭ رىياسەتچىلىكىگە مۇھەممەد ئىبنى جۇندەب ۋارىسلىق قىلغان.

◈ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەبۇ ئابدۇللاھ ئىبنى مۇھەممەد ئەلجىنان ئەلجۇنبىلانىي (235ھ ـ 287ھ) كەلگەن. ئەسلى مىسىرلىق بولۇپ، ئۇستازى ئابدۇللاھ ئىبنى مۇھەممەد ئەلجۇنبىلانىي بىلەن بىرلىكتە مىسىردىن جۇنبىلاغا كەلگەن ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن تائىپىنىڭ رىياسەتچىلىكىگە تەيىنلەنگەن. ھەلەبتىكى ھەمەدان دۆلىتىنىڭ ھىمايىسىدە ياشىغان. ئۇ يەنە نۇسەيرىيلار ئۈچۈن ئىككى مەركەز تەسىس قىلغان،

www.munber.org

ئۇنىڭ بىرىنچىسى ھەلەبتە، رەئىسى مۇھەممەد ئەلى ئەلجەلبي، ئىككىنچىسى باغدادتا بولۇپ، رەئىسى ئەلى ئەلجىسرىيدۇر.

- ئۇ ھەلەبتە ۋاپات بولغان بولۇپ، قەبرىسى مەشھۇردۇر. ئۇنىڭ مەزھەپ ۋە ئال بەيتنى ماختايدىغان شېئىرلاردىن تەركىب تاپقان ئەسەرلىرى بار. ئۇ «روھنىڭ كۆچۈشى» (تەناسۇخ) ۋە «ئاللاھنىڭ ئىنسانلارغا چۈشىدىغانلىقى» (ھۇلۇل) قارىشىنى ئىلگىرى سۈرەتتى.

◈ ھۇلاكونىڭ باغدادقا ھۇجۇم قىلىشىدىن كېيىن، ئۇ يەردىكى مەركىزى مۇنقەرز بولغان.

◈ ھەلەبتىكى مەركىزى لازىقىييەگە يۆتكىلىپ، ئۇنىڭغا ئەبۇ سەئد ئەلمەيمۇن سۇرۇر ئىبنى قاسىم ئەتتىبرانىي (358ھ-427ھ) رەئىس بولغان.

◈ كۇرد ۋە تۈركلەرنىڭ ئۇلارغا قارشى ھۇجۇملىرىنىڭ كۆچىيىشى ئۇلارنىڭ ئەمىر ھەسەن ئەلمەكزۇن ئەسسىنجارىي (583ھ-638ھ) دىن ياردەم تەلەپ قىلىشىنى ۋە رايۇنغا ئىككى قېتىم ھۇجۇم قىلىشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان. ئۇ بىرىنچى قېتىملىق ھۇجۇمدا مەغلۇپ بولغان بولسىمۇ، ئىككىنچى قېتىملىق ھۇجۇمدا غەلىبە قىلىپ، لازىقىييە تاغلىرىدا نۇسەيرىي مەزھىپىنىڭ ئاساسىنى تۇرغۇزغان.

◈ ھىجرىيەنىڭ 700-يىللىرى (مىلادىي 1300-يىللىرى) ئەتراپىدا قىبرىس رىسالىسىنىڭ يازغۇچىسى ئىسمەتۇد دەۋلە ھاتىم ئەتتۇبانىي ئوتتۇرىغا چىققان.

◈ ھەسەن ئەجرەد ئەئنا رايۇنىدا توغۇلغان ۋە ھىجرىيەنىڭ 836-يىلى (مىلادى 1432-يىلى) لازىقىييەدە ۋاپات بولغان.

◈ بۇلاردىن كېيىن باشقا نۇسەيرىي گۇرۇپىلىرىنىڭ باشلىقلىرىنى، مەسىلەن، ئانتاكىيە ئەتراپىدا شائىر ئەلقەمەرىي مۇھەممەد ئىبنى يۇسۇف كلازىي (ھ 1011/م1602) ۋە ئەلى ئەلماھۇس، نەسر نەيسافىي ۋە يۇسۇف ئۇبەيدىيغا ئوخشاش كىشىلەرنى ئۇچرىتىمىز.

◈ سۇلەيمان ئەفەندىي ئەلئەزنىي: ھىجرىيەنىڭ 1250-يىلى ئانتاكىيەدە توغۇلغان. نۇسەيرىييە تائىپىسىنىڭ تەلىماتلىرىنى ئۆگەنگەن. ئەمما، بىر مىسسىيونېرنىڭ قولىدا خىرىستىيان دىنىنى قوبۇل قىلغان ۋە بېيرۇتقا قېچىپ بېرىپ، «الباكورة السليمانية» ناملىق كىتابىنى نەشىر قىلىپ، نۇسەيرىييە تائىپىسىنىڭ سىرلىرىنى ئېچىپ تاشلىغان. بۇلاردىن كېيىن، نۇسەيرىيلار ئۇنى ئاستا-ئاستا ئۆزىگە يېقىنلاشتۇرغان، قايتىپ كەلگەن ھامان ئۇنى ئېسىپ ئۆلتۈرۈپ، جەسىدىنى لازىقىييەدىكى مەيدانلارنىڭ بىرىدە كۆيدۈرۈۋەتكەن.

◈ ئۇلار تارىختىن بىرى «نۇسەيرىيلار» نامى بىلەن تونۇلغان بولۇپ، بۇ ئۇلارنىڭ ئەسلىي ئىسمى. بىراق سۈرىيەدە «مىللىي گۇرۇپ» نامى ئاستىدا بىر سىياسىي پارتىيە تەسىس قىلىنغاندا، بۇ پارتىيە نۇسەيرىيلارنى ئۆزلىرىگە يېقىنلاشتۇرۇپ، ئۇلارنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئۇلارغا «ئەلەۋىيلەر» ئىسمىنى قوللانغان. بۇ ئىش ئۇلارنىڭ ئويلىغان يېرىدىن چىققان بولۇپ، ئۇلار ھازىرغىچە شۇنىڭغا ھېرىسمەن. بۇنىڭدىن باشقا فرانسىيە ئۇلارغا «ئەلەۋىيلەر دۆلىتى» نامى

www.munber.org

ئاستىدا بىر دۆلەت قۇرۇپ بەرگەن بولۇپ، بۇ دۆلەت 1920 ـ يىلدىن 1936 ـ يىلغىچە داۋام قىلغان.

◈ مۇھەممەد ئەمىن غالىب ئەتتەۋىل: نۇسەيرىيلارنىڭ ئاساسلىق كىشىلىرىنىڭ بىرى. ئۇ، فرانسىيەنىڭ سۈرىيەنى مۇستەملىكە قىلىش مەزگىلىدىكى قوماندانلىرىدىن بىرى ئىدى. ئۇ "ئەلەۋىيلەر تارىخى" ناملىق بىر كىتاب يازغان بولۇپ، كىتابىدا بۇ پىرقىنىڭ كېلىپ چىقىشى ھەققىدە توختىلىدۇ.

◈ سۇلەيمان ئەلئەھمەد: 1920 ـ يىلى ئەلەۋىيلەر دۆلىتىدە دىنىي مەنسەپ بىلەن شۇغۇللانغان.

◈ سۇلەيمان ئەلمۇرشىد: پادىچى ئىدى. ئەمما فرانسىيەلىكلەر ئۇنى باغرىغا باسقان ۋە پەرۋەردىگارلىقنى دەۋا قىلىشىدا ھەمدەم بولغان. ئۇنىڭغا يەنە سۇلەيمان ئەلمىيدە ئىسىملىك بىر قويچىنى پەيغەمبەر قىلىپ تەيىنلەپ بەرگەن. ئىستىقلال ھۆكۈمىتى ئۇنى قولغا ئالغان ۋە 1946 ـ يىلى دارغا ئېسىپ ئۆلتۈرگەن.

ئۇنىڭدىن كېيىن ئوغلى مۇجيىب مەيدانغا كېلىپ، ئىلاھلىق دەۋاسى قىلغان. ئەمما ئۇمۇ 1951 ـ يىلىدىكى سۈرىيە بىخەتەرلىك ئىدارىسىنىڭ رەئىسىنىڭ قولى بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن. نۇسەيرىيلارنىڭ مۇۋاخەسە پىرقىسى ھازىرمۇ ئۇنىڭ نامىنى قۇربانلىقلىرىدا زىكىر قىلىدۇ.

◈ سۇلەيمان ئەلمۇرشىدنىڭ ئىككىنچى ئوغلى مۇغىيس دادىسى دەۋا قىلغان پەرۋەردىگارلىققا ۋارىسلىق قىلغان، دېيىلىدۇ.

◈ ئەلەۋىيلەر (نۇسەيرىيلەر) سۈرىيەدىكى مىللىي سەپلەرگە سىڭىپ كىرەلىگەن ۋە ئەھلى سۈننىيلەرگە قارشى يۈزى بىلەن 1964 ـ يىلىدىن باشلاپ، ھۆكۈمەتتىكى نۇپۇزى زورايغان. 1970 ـ يىلى 11 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى ئىنقىلاپ قوزغىغان ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن ھۆكۈمەتنى قولغا ئالغان. 1971 ـ يىلى 12 ـ مارتتا جۇمھۇرىيەت رەئىسلىكىنى قولغا كەلتۈرگەن.

پىكىر ۋە ئېتىقادلىرى:

◈ نۇسەيرىيلار ئەلىنى ئىلاھ قىلىۋالغان. ئۇلار «ئەلىنىڭ روھانىي چىقىشى فانىي، جىسمانىي ۋۇجۇدىي بىلەن كۆزگە چېلىقىشى جىبرىئىلنىڭ بەزى كىشىلەرنىڭ شەكلىدە كۆرۈنىشىگە ئوخشايدۇ» دېگەننى ئىلگىرى سۈرىدۇ.

◈ «تەڭرى ئەلىنىڭ ئىنسان سۈرىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىشى بەندىلىرى ۋە مەخلۇقلىرىنى كۆندۈرۈشنى مەقسەت قىلىدۇ» دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ.

◈ ئىمام ئەلىنىڭ قاتىلى ئابدۇرراھمان ئىبنى مۇلجەمنى ياخشى كۆرىشىدۇ. تەڭرىنى ئىنسانلاردىن قۇتۇلدۇرغانلىقنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئۇنىڭغا لەنەت ئوقۇغانلارنى خاتا تەرەپكە چىقىرىدۇ.

www.munber.org

◈ بىزلەرنىڭ قاراشلىرىغا ئاساسەن، ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆزىنى باغلىۋالغان جەسەتتىن قوتۇلغاندىن كېيىن، بولۇتقا يەرلەشكەن. شۇڭا ئۇلار ئۇستىلىرىدىن بولۇتلار ئۆتكەندە: «ساڭا سالام ئەي ئەبۇلھەسەن» دېيىشىدۇ. ئۇلار يەنە، گۈلدۈرمامىنى ئۇنىڭ ئاۋازى، چاقماقنى ئۇنىڭ قامچىسى، دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ.

◈ ئۇلار يەنە، ئەلى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ياراتقان، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام سەلمان ئەلفارىسىينى، سەلمان ئەلفارىسي تۆۋەندىكى بەش يېتىمنى ياراتقان، دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ:

- ئەلمىقداد ئىبنى ئەلئەسۋەد: ئىنسانلارنىڭ تەڭرىسى، ياراتقۇچىسى ۋە گۈلدۈرمامىلارنىڭ يېتەكچىسى.

- ئەبۇ زەر ئەلغەففارىي: يۇلتۇزلار ۋە پىلانىتلارنىڭ مۇۋەككىلى.

- ئابدۇللاھ ئىبنى رەۋاھە: شامال ۋە ئىنسانلارنىڭ روھلىرىنى ئېلىشقا مەسئۇل.

- ئوسمان ئىبنى مەزئۇن: ئاشقازان، تەننىڭ قىزىقلىقى ۋە ئىنسان كېسەللىكلىرىنىڭ مەسئۇلى.

- قەنبەر ئىبنى كادان: ۋۇجۇدلارغا روھنى پۈۋلەشنىڭ مۇۋەككىلى.

◈ باشقا باتىنى گورۇپپىلارغا ئوخشاش ئۇلارنىڭمۇ ئىرمىشىپ، چىرمىشىدىغان ئايرىم كىچىسى بار.

◈ ئۇلار هاراقنى ئۇلۇغلايدۇ، ئىچىشىدۇ. بۇ سەۋەپلىك ئۈزۈم دەرىخىنى چوڭ بىلىدۇ. ئۇلار «نۇر» دەپ ئاتايدىغان هاراقنىڭ ئەسلى كېلىپ چىقىشى بولغانلىقى ئۈچۈن ئۈزۈم دەرىخىنى قومۇرۇپ تاشلاش ياكى كېسىشنى تولىمۇ يامان كۆرىدۇ.

◈ ئۇلار هەر كۈنى بەش ۋاقىت ناماز ئوقۇيدۇ. ئەمما بۇ نامازنىڭ رەكئەت سانلىرى ئوخشىمايدۇ، گەرچە ئۇنىڭدا بەزىدە رۇكۇئ بولسىمۇ، سەجدىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.

- جۈمە ئوقۇمايدۇ، ناماز ئوقۇشتىن ئىلگىرى جۇنۇبلۇقنى يوقىتىش ئۈچۈن تاهارەت ئېلىپ پاكلىنىشنى چىڭ تۇتمايدۇ.

- ئۇلارنىڭ ئاممىۋي مەسچىتلىرى يوق بولۇپ، نامازلىرىنى ئۆيلىرىدە ئوقۇيدۇ. نامازلىرىدا ئاساسسىز، خۇراپاتقا ئائىت نەرسىلەرنى تىلاۋەت قىلىدۇ.

◈ هەجنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. مەككىگە بېرىپ هەج قىلىشنى كۈپۈرلۈق، بۇتلارغا ئىبادەت قىلىش، دەپ قارايدۇ.

◈ بىز مۇسۇلمانلاردىكى شەرئىي زاكاتنى ئېتىراپ قىلمايدىغان بولۇپ، ئۇلار مال ـ مۈلكىنىڭ بەشتىن بىرىنى شەيخلىرىغا باج سۈپىتىدە تۆلەيدۇ.

◈ ساھابىلەرنى ئىنتايىن يامان كۆرىدۇ. ئەبۇ بەكر، ئۆمەر، ئوسمان (ئۇلارنىڭ ھەممىسىدىن ئاللاھ رازى بولسۇن) لارغا لەنەت ئوقۇيدۇ.

www.munber.org

◈ ئۇلار ئەقىدىنىڭ باتىنى ۋە زاھىرى تەرەپلىرىنىڭ بار ئىكەنلىكىنى، پەقەت ئۇلارلا سىرلارنىڭ باتىنى قىسىملىرىنى بىلىدىغانلىقلىرىنى دەۋا قىلىشىدۇ. بۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

- جۇنۇپلۇق: قارىمۇ قارشى نەرسىلەرنى دوست تۇتۇش ۋە باتىنى ئىلىمنى بىلمەسلىك.

- تاھارەت: قارىمۇ قارشى نەرسىلەرنى ئۈچ كۆرۈش ۋە باتىنى ئىلىمنى بىلىش.

- روزا: ئوتتۇز ئەر، ئوتتۇز ئايال بىلەن مۇناسىۋەتلىك سىرنى ساقلاش.

- زاكات: سەلماننىڭ شەخسىيىتى بىلەن سىمۋول قىلىنىدۇ.

- جىھاد: دۈشمەنلەرگە ۋە سىرلارنى ئاچقانلارغا لەنەت ياغدۇرۇش.

- دوستلۇق: نۇسەيرى ئائىلىسىگە ئىخلاس قىلىش، رەقىبلىرىنى يامان كۆرۈش.

- شەھىدلىك: بۇ «ئا.م.س» ھەرپلىرىگە ئىشارە قىلىدۇ.

- قۇرئان: ئەلىگە نىسبەتەن ئىخلاس قىلىش تەلىماتىنىڭ باشلانغۇچىدۇر. سەلمان «جىبرىئىل ئىسمى ئاستىدا» قۇرئاننى مۇھەممەدكە ئۆگەتكەن.

- ناماز: ئەلى، ھەسەن، ھۈسەين، مۇھسىن ۋە فاتىمەدىن ئىبارەت بەش ئىسىمدۇر. «مۇھسىن»نىڭ بىر سىر ئىكەنلىكىنى، فاتىمە تەرىپىدىن چۈشۈرۈپ قويۇلغانلىقىنى دەۋا قىلىشىدۇ. بۇ ئىسىملارنى زىكىر قىلىش غۇسۇل، جۇنۇپلۇق ۋە تاھارەتنىڭ ئورنىنى باسىدۇ.

◈ ئىسلام ئۆلىمالىرى، نۇسەيرىيلار بىلەن ئۆيلىنىشنىڭ جائىز بولمايدىغانلىقى، بوغۇزلىغان ماللىرىنى يېگىلى بولمايدىغانلىقى، ئۆلگەنلىرىنىڭ نامىزىنىڭ قىلىنمايدىغانلىقى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ قەبرىستانلىقىغا دەپنە قىلىشنىڭ جائىز ئەمەسلىكى توغرىسىدا بىرلىككە كەلگەن. بۇلاردىن باشقا ئۇلارنىڭ يۇرتىنىڭ مۇداپىئەسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىستراتېگىيىلىك جايلاردا ۋەزىپىگە تەيىنلىنىشىنىڭمۇ جائىز ئەمەسلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن.

◈ ئىبنى تەيمىييە مۇنداق دەيدۇ: «"نۇسەيرىيلار" دەپ ئاتىلىدىغان ئۇ قەۋم ۋە بارلىق باتىنى قەرامىتىلەرنىڭ تۈرلىرى يەھۇدىي ۋە خىرىستىيانلارنىڭ كاپىرلىرىدىنمۇ ئارتۇق، ھەتتا نۇرغۇنلىغان مۇشرىكلارنىڭ كاپىرلىرىدىنمۇ ئارتۇق كاپىرلاردۇر. ئۇلارنىڭ زىيانكەشلىكلىرى تاتار، پەرەڭ ۋە باشقىلارغا... ئوخشىغان ئۇرۇشقاق كاپىرلارنىڭ زىيىنىدىنمۇ ئارتۇقتۇر. ئۇلار ھەمىشە مۇسۇلمانلارنىڭ دۈشمەنلىرى بىلەن بىر سەپتە تۇرىدۇ. ئۇلار مۇسۇلمانلارغا قارشى تۇرۇش ئۈچۈن خىرىستىيانلار بىلەن بىر سەپتە تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ قارىشىدىكى ئەڭ چوڭ مۇسىبەت تاتارلارغا قارشى مۇسۇلمانلارغا ياردەم بېرىشتىن ئىبارەتتۇر. تاتارلار پەقەت شۇلارنىڭ ھەمكارلىشىشى ۋە ياردىمى بىلەن ئىسلام دۆلىتىگە كىرگەن، باغداد خەلىپىسى ۋە باشقا مۇسۇلمانلارنىڭ پادىشاھلىرىنى ئۆلتۈرگەن.»

www.munber.org

◈ بايراملار: ئېتىقاد شەكىللىرىنى قىسقىچە ئۆز ئىچىگە ئالغان نۇرغۇن بايراملىرى بار. ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

- نورۇز بايرىمى: ئاپرىلنىڭ تۆتىنچى كۈنى ئېلىپ بېرىلىدىغان بولۇپ، بۇ كۈن ئىران يىلنامىسىنىڭ تۇنجى كۈنىدۇر.

- غەدىر (ئالداش) بايرىمى: فىراش بايرىمى ۋە ئاشۇرا كۈنى بولۇپ، مۇھەررەم ئېيىنىڭ ئونىنچى كۈنىگە توغرا كېلىدۇ. ھۈسەيىننىڭ كەربالادا شەھىد قىلىنغانلىقىنىڭ يىل بېشىدۇر.

- مۇباھەلە ۋەياكى كىسائ كۈنى: رەبىيئول ئەۋۋەل ئېيىنىڭ توققۇزىنچى كۈنى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ نەجران يەھۇدىيلىرىنى قۇرال تاشلاشقا چاقىرىشىنىڭ يىل بېشى.

- قۇربان بايرىمى: زۇلھەججە ئېيىنىڭ ئون ئىككىنچى كۈنى.

- غەتتاس، ئۇنسەرە، راھىبە بەرىبارە، مىيلاد بايراملىرى، زىرائەت تېرىش، ھوسۇل يىغىش، تىجارەت مۇئامىلىلىرىنىڭ باشلىنىشى، ئىجارىگە ئېلىش-بېرىشلەرنىڭ باشلىنىش تارىخى قىلىغان سەلىپ بايراملىرىغا ئوخشىغان بايراملارنى ئۆتكۈزىشىدۇ.

- دالام كۈنى: رەبىئول ئەۋۋەل ئېيىنىڭ توققۇزىنچى كۈنى. ئۆمەر ئىبنى خەتتابنىڭ قەتل قىلىنغان كۈنى بولۇش ئېتىبارى بىلەن بۇ كۈننى تەبرىكلەيدۇ.

پىكىر ۋە ئەقىدىلەرنىڭ پىلتىزلىرى:

◈ ئەقىدىلىرىنى قەدىمقى بۇتپەرەستلىكتىن ئالغان. يۇلتۇزلارنى، پىلانىتلارنى مۇقەددەسلەشتۈرىدۇ ۋە بۇلارنى يەنە ئىمام ئەلىنىڭ تورالغۇسى، دەپ بىلىدۇ.

◈ ئۇلار «يېتتە ئەپلاتۇنچىلار» ئېقىمىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان. شەيئىلەرنىڭ ئۈستىدىكى «نۇرانىي پەيز» نەزىرىيىسىنى يېتتە ئەپلاتۇنچىلاردىن قوبۇل قىلغان.

◈ ئېتىقادلىرىنى مەجۇسىي پەيلاسوپلىرىنىڭ ئېتىقادلىرىغا ئاساسەن قۇرۇپ چىققان.

◈ ئۈچ بىر گەۋدە، مۇقەددەسلىك ۋە ھاراقنى مۇباھ، دەپ قاراشقا ئوخشىغان خىرىستىيانچە قاراشلارنى قوبۇل قىلغان.

◈ ھىندىستان ۋە شەرقىي ئاسىيا ئېتىقادلىرىدىن روھنىڭ كۆچىشى ۋە ھۇلۇلغا ئوخشىغان پىكىرلەرنى يۆتكەپ كىرگەن.

◈ بۇلار رادىكال شىئەلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ پىكىرلىرى ئومومىي جەھەتتىن رافىزىيلار، خۇسۇسەن سەبەئىييە (يەھۇدىي ئابدۇللاھ ئىبنى سەبەئنىڭ جامائىتى)لەر ئوتتۇرىغا قويغان شىئەلەرنىڭ نۇرغۇن ئەقىدىلىرىنى ئۆزىگە مۇجەسسەملەشتۈرگەن.

www.munber.org

تارقىلىشى ۋە تەسىر دائىرىسى:

◈ نۇسەيرىيلار لازىقىييەدىكى نۇسەيرىيلار تاغلىرى رايۇنىدا ياشايدۇ. كېيىنچە شۇ يەرگە خوشنا كېلىدىغان سۈرىيە شەھەرلىرىگە تارقالغان.

◈ ئاناتولىيەنىڭ غەربىي قىسمىدىمۇ خېلى كۆپ ساندىكى نۇسەيرىيلار بار بولۇپ، ئۇلار «تاختىچىلار ، ئوتۇنچىلار» نامى بىلەن تونىلىدۇ. شەرقىي ئاناتولىيە بولسا، ئۇلارنى «قىزىل باشلار» دەپ ئاتايدۇ.

◈ تۈركىيەنىڭ باشقا رايۇنلىرى ۋە ئالبانىيەدە «بەكتاشىيلار» نامى بىلەن تونىلىدۇ.

◈ ئىراندا، تۈركىستاندىمۇ نۇسەيرىيلار بار بولۇپ، ئۇلار «ئەلئەلى ئىلاھىييە» نامى بىلەن مەشھۇر.

◈ ئۇلارنىڭ بەزى لىۋاندا ياشايدۇ.

<u>يۇقىرىقىلاردىن شۇ نەرسە ئايدىڭلىشىدۇكى</u>: نۇسەيرىيلار ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىبنى ئىلاھلاشتۇرىدىغان بىر باتىنى پىرقە بولۇپ، ھىجرىيەنىڭ ئۈچىنچى ئەسىرىدە مەيدانغا كەلگەن. ئۇ يەنە بىر رادىكال پىرقە بولۇپ، ئىسلامنىڭ تىزگىنى چۆرۈپ تاشلىغان، مەنىلىرىنى ئېتىبارسىز قالدۇرغان. بۇ سەۋەپلىك ئۇنىڭدا ئىسلامنىڭ ئىسمىدىن باشقا ھېچقانداق نەرسە قالمىغان. ئۇلارنىڭ رادىكال پىكىر، ئازغۇن قاراشلىرى تۆپەيلى ئەھلى سۈننەت ئۆلىمالىرى ئۇلارنىڭ ئىسلامدىن چىققانلىقىنى، ئۇلارغا مۇسۇلمانلارنىڭ مۇئامىلىسىنى قىلىشنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. ئۇلارنىڭ قاراشلىرى ئىچىدە ئىسلامنىڭ ئەركانلىرىنى ۋەيران قىلىدىغان قاراشلارمۇ بار. ئۇلار جۈمە ئوقۇمايدۇ. تاھارەتنى مۇھىم، دەپ قارىمايدۇ. ئۇلارنىڭ خىرىستىيانلارنىڭكىگە ئوخشاش مۇقەددەسلەشتۈرىدىغان نەرسىلىرى بار. ئۇلار ھەجنى ۋە ئىسلامدىكى يولغا قويۇلغان قانۇنلۇق زاكاتنى ئېتىراپ قىلمايدۇ.

ئەتراپلىق مەلۇمات ئۈچۈن پايدىلىنىش مەنبەلىرى:

- ئەلھۇسەينى ئابدۇللاھ: الجذور التاريخية للنصيرية العلوية، ئىئتىسام نەشرىياتى - قاھىرە، 1400ھ/1980م.
- ئەبۇلفەتھ ئەششەھرىستانىي: الملل والنحل.
- ئىبنى ئەبۇ ئەلھەدىيد: شرح نهج البلاغة، ئەرەب كىتابلىرى نەشرىياتى - قاھىرە.
- ئىبنى تەيمىييە رىسالىلىرى: رسالة في الرد على النصيرية.

www.munber.org

- سۇلەيمان ئەفەندي ئەلئەزني: الباكورة السليمانية في كشف أسرار الديانة النصيرية، بېيرۇت، **1864**م.

- مۇھەممەد ئەمين غالىب ئەتتاۋيل: تاريخ العلويين، **1924**-يىلى ئەلەۋىيلەر دۆلىتىنىڭ پايتەختى لازىقىييەدە بېسىلغان.

- مۇھەممەد كۇردىي ئەلى: خطط الشام، دەمەشىق نەشرى، **1925**-يىل، **3**-جىلد، **265**-**268**/ **6**-جىلد، **109**-بەتلەر.

- ئىسلام مائارىپ قامۇسى، ئۇسەيرىيلار تېمىسى.

- د.مۇستەفا شەكئە: إسلام بلا مذاهب، قەلەم نەشرىياتى نەشرى-قاھىرە، **1961**م.

- شەرقشۇناس رىينو دوسو: تاريخ العقيدة النصيرية، ئەمىيل لىيۇن كىتابخانىسى نەشر قىلغان بولۇپ، ئىچىدە كىتابنىڭ ئەرەبچە نۇسخىسىمۇ بار.

- زەركەلىي: الأعلام، **2**-جىلد، **254**-بەت، بېيرۇت-**1956**م.

- لىبروكلمان: تاريخ الأدب العربي، **3**-جىلد، **357**-بەت، مائارىپ نەشرىياتى نەشرى، **1962**م.

- د.ئەھمەد مۇھەممەد ئەلخەتىيب: الحركات الباطنية في العالم الإسلامي، ئەقسا كىتابخانىسى-ئۇممان.

- د.سابىر تائىيمە: دراسات في الفرق، مائارىپ كىتابخانىسى-رىياد، **1401**ھ/**1981**م.

چەتئەل مەنبەلىرى:

-L.Massignon Minora, Beyrouth 1963.

www.munber.org